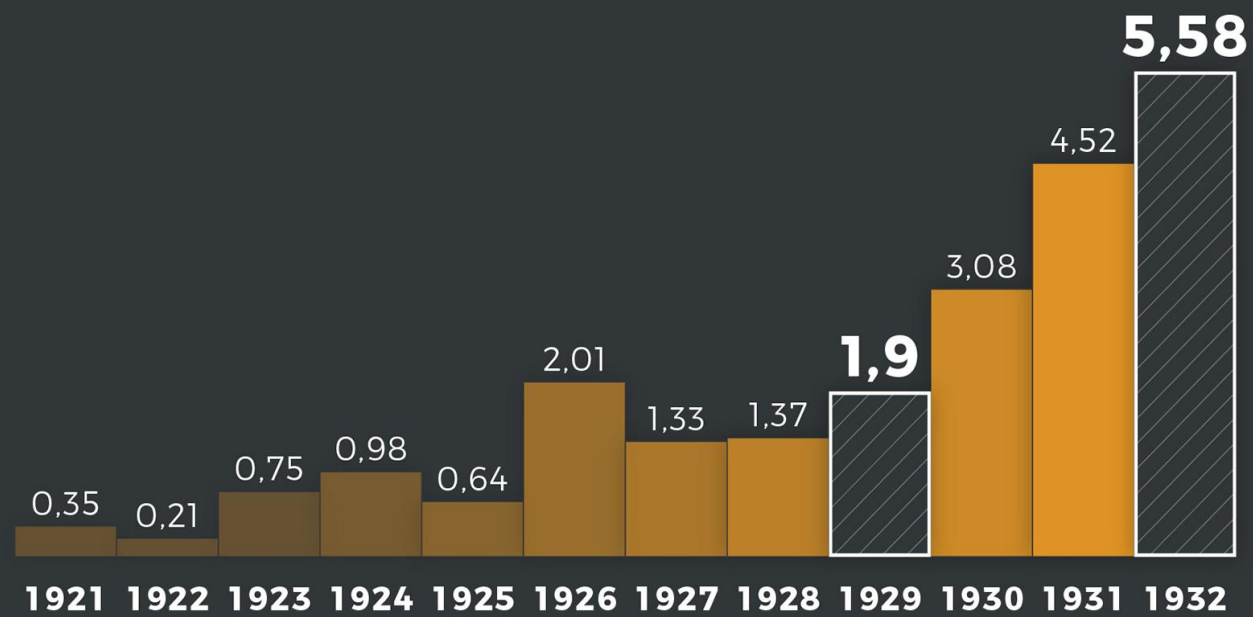

Η παγκόσμια ύφεση και η άνοδος του Χίτλερ

Μ. Παπαθανασίου

Οπτικό και κειμενικό υλικό από την εισήγηση στις 10.10.2025

**Arbeitslose in
Deutschland 1921-1932**
in Millionen

Γενικές Εκλογές	NSDAP (Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα Γερμανίας) Ψήφοι σε ποσοστά	NSDAP (Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα Γερμανίας) Έδρες στο Κοινοβούλιο
Μάιος 1928	2.6%	12
Σεπτέμβριος 1930	18.3%	107 (KPD 13,1%, 77)
Ιούλιος 1932	37.8%	230 (KPD 14,6%, 89)
Νοέμβριος 1932	33.1%	196 (KPD, 16,9%, 100)
Μάρτιος 1933	43,9%	288

Η Μεγάλη Ύφεση στην κοιτίδα της: Η.Π.Α.

Ο Βρετανός μυθιστοριογράφος Κρίστοφερ Ίσεργουντ (Christopher Isherwood), ο οποίος έζησε στο Βερολίνο κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης (*Mr. Norris changes trains*, πρώτη έκδοση 1935)

Κάθε πρωί, σε όλη την τεράστια, υγρή, θλιβερή πόλη και στις αποικίες από παράγκες στα προάστια, οι νέοι άνδρες ξυπνούσαν για άλλη μια μέρα χωρίς δουλειά, την οποία θα περνούσαν όπως μπορούσαν: πουλώντας κορδόνια για μπότες, ζητιανεύοντας, παίζοντας ντάμα στο χώρο του Γραφείου Ευρέσεως Εργασίας, τριγυρνώντας στα ουρητήρια, ανοίγοντας τις πόρτες των αυτοκινήτων, βοηθώντας με τα κιβώτια στην αγορά, κουτσομπολεύοντας, τεμπελιάζοντας, κλέβοντας, ακούγοντας τυχαία συμβουλές για ιπποδρομίες, μοιραζόμενοι μεταξύ τους αποτσίγαρα που μάζευαν από το δρόμο.

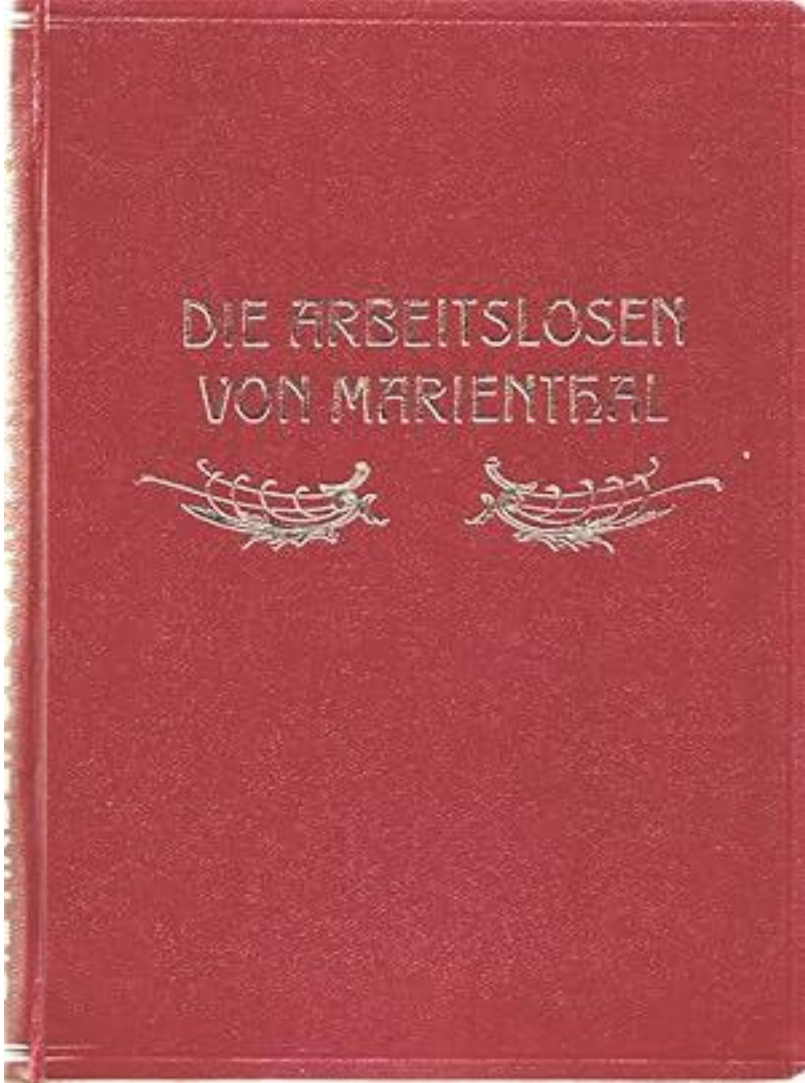
Μετάφραση Μ. Παπαθανασίου

Μάιος 1932: Ουρά ανέργων στο Γραφείο Εργασίας του Αννοβέρου

Άνεργοι σε αναζήτηση εργασίας: Γερμανία περί το 1930 (Bundesarchiv)

Μια διεθνώς πρωτοποριακή έρευνα για την ανεργία

Lazarsfeld-Jahoda Marie, Hans Zeisel, Die
Arbeitslosen von Marienthal, Leipzig
Hirzel 1933

[https://dasrotewien-
waschsalon.at/fileadmin/DOCS/2017/marie
nthal_tafeln_waschsalon.pdf](https://dasrotewien-waschsalon.at/fileadmin/DOCS/2017/marienthal_tafeln_waschsalon.pdf)

Εκλογές Σεπτεμβρίου 1930: Εκλογικό κέντρο των Εθνικοσοσιαλιστών στο Βερολίνο

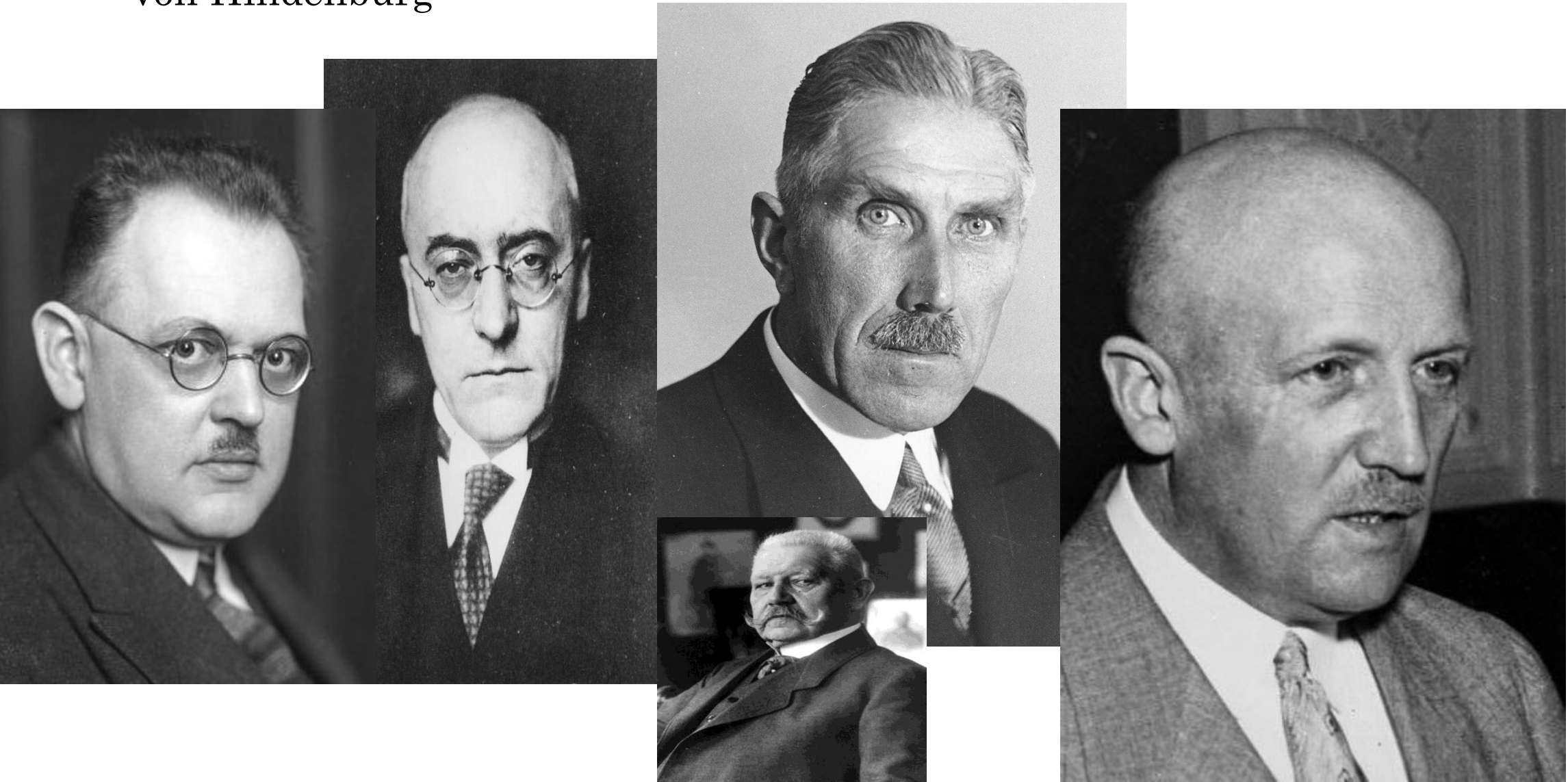

Bundesarchiv, Εκλογές Ιουλίου 1932

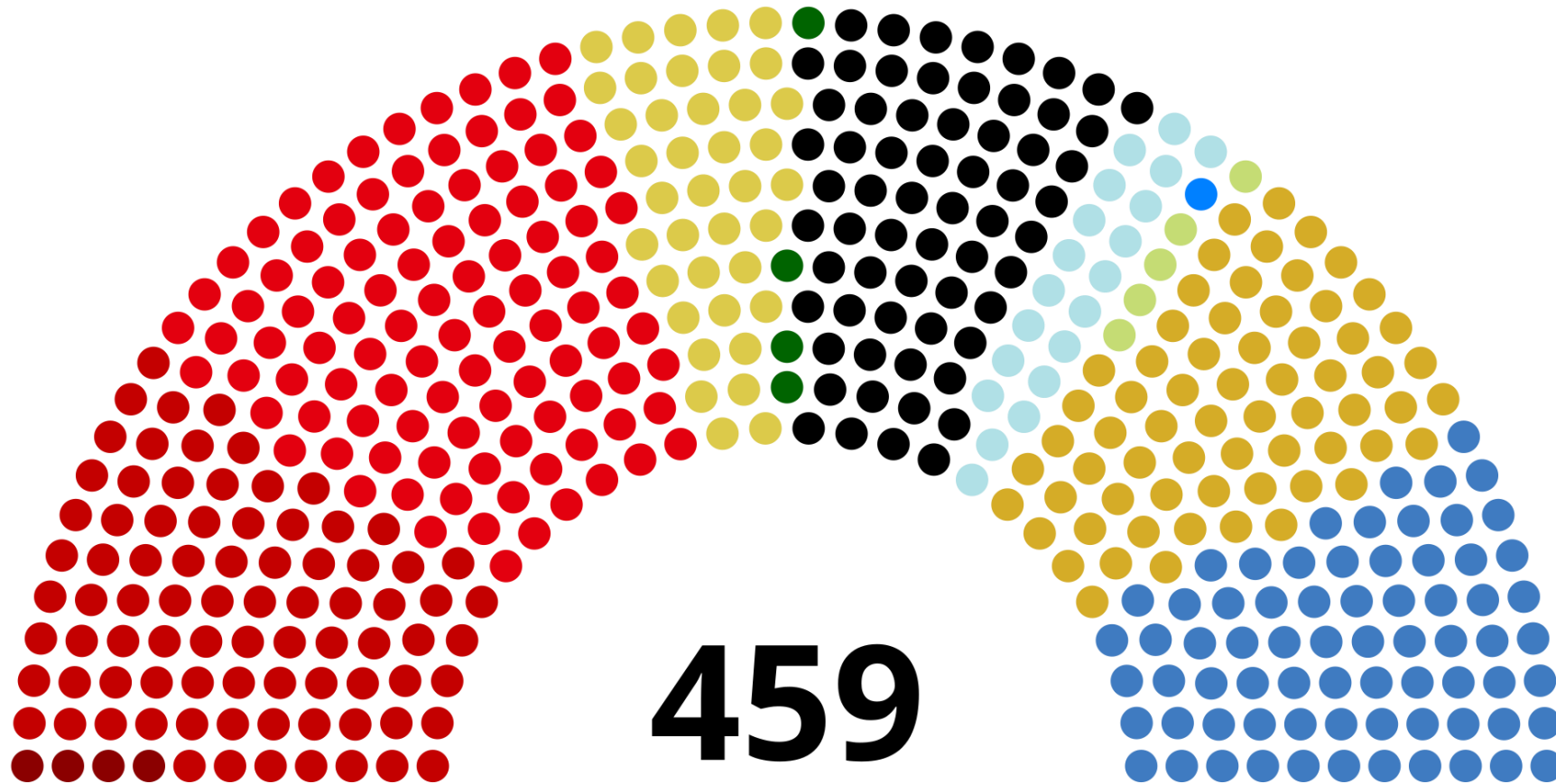

Πριν τον Χίτλερ – Καγκελάριοι:

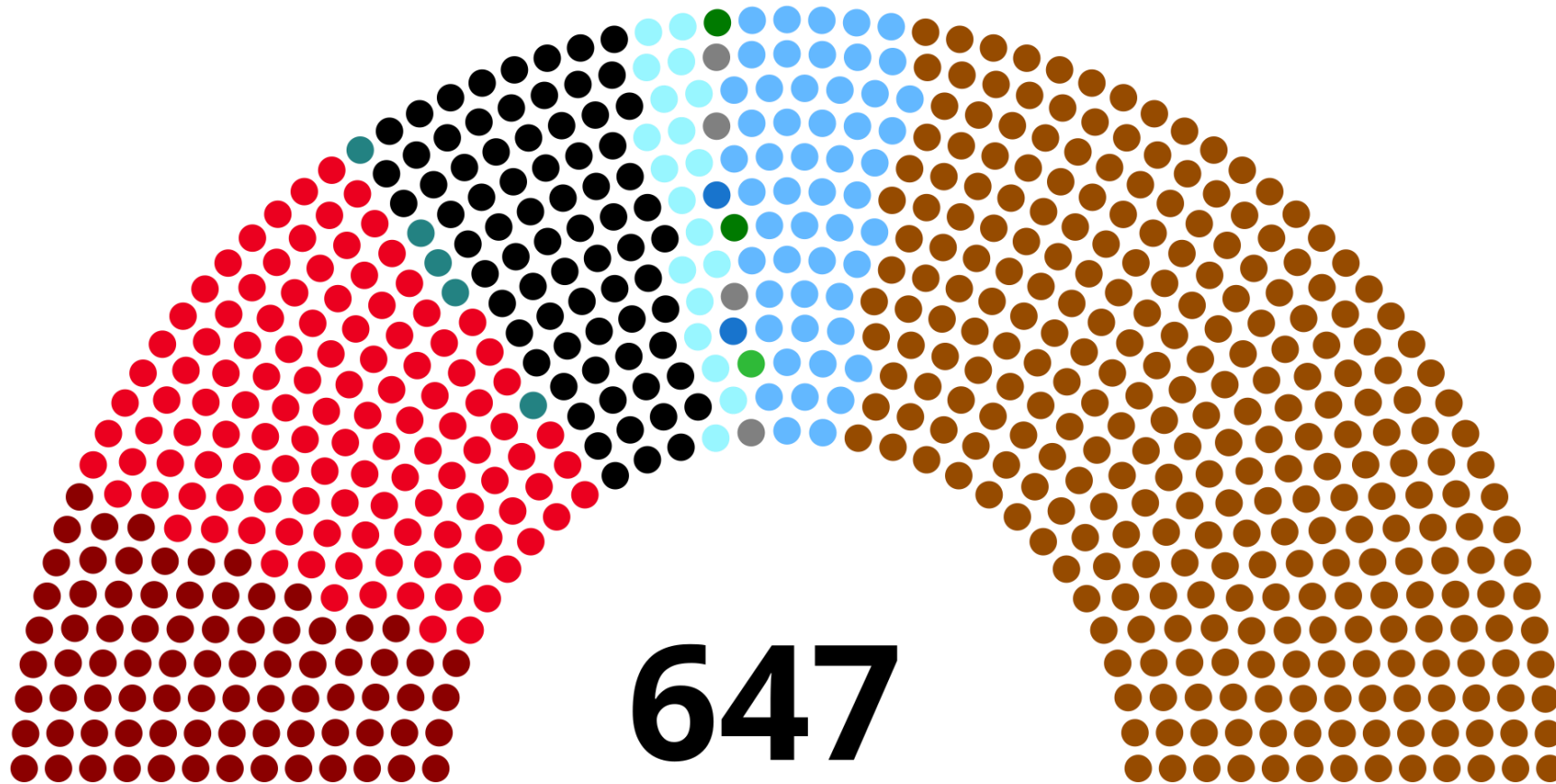
Hermann Müller (Ιούνιος 1928-Μάρτιος 1930), **Heinrich Brüning** (Μάρτιος 1930-Μάιος 1932), **Franz von Pappen** (Νοέμβριος – Ιούνιος 1932) **Kurt von Schleicher** (Δεκέμβριος 1932-Ιανουάριος 1933). Στη μικρή φωτογραφία ο Paul von Hindenburg

1920: Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας: 4 έδρες Ανεξάρτητο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα: 83 έδρες
Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα: 103 έδρες Γερμανικό Δημοκρατικό Κόμμα: 39 έδρες Βαυαρική
Ένωση Αγροτών: 4 έδρες Κεντρώο Κόμμα: 64 έδρες Λαϊκό Κόμμα της Βαυαρίας: 20 έδρες
Χριστιανικό Λαϊκό Κόμμα: 1 έδρα Γερμανικό-Ανεβρικό Κόμμα: 5 έδρες Γερμανικό Λαϊκό Κόμμα:
65 έδρες Γερμανικό Εθνικό Λαϊκό Κόμμα: 71

Σύνθεση του Ράιχσταγκ μετά τις εκλογές του **Μαρτίου 1933**. Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας: 81 έδρες
Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα: 120 έδρες Γερμανικό Κρατικό Κόμμα: 5 έδρες Κεντρώο Κόμμα: 73 έδρες
Βαυαρικό Λαϊκό Κόμμα: 19 έδρες Γερμανικό Λαϊκό Κόμμα: 2 έδρες Χριστιανική Κοινωνική Λαϊκή Υπηρεσία: 4
έδρες Γερμανικό Αγροτικό Κόμμα: 2 έδρες Αγροτική Ένωση: 1 έδρα Μέτωπο Αγώνα Μαύρο-Λευκό-Κόκκινο:
52 έδρες Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα: 288 έδρες...

[...]Η διχόνοια και το μίσος έχουν εγκατασταθεί. Γεμάτοι από βαθιά θλίψη, εκατομμύρια από τους καλύτερους Γερμανούς άνδρες και γυναίκες από όλα τα κοινωνικά στρώματα βλέπουν την ενότητα του έθνους να διαλύεται σε ένα χάος εγωιστικών πολιτικών απόψεων, οικονομικών συμφερόντων και ιδεολογικών

Η Εθνική Κυβέρνηση θα αναλάβει το μεγάλο έργο της αναδιοργάνωσης της εθνικής μας οικονομίας με δύο μεγάλα τετραετή σχέδια:

τη διάσωση των Γερμανών αγροτών, ώστε να εξασφαλιστεί η προμήθεια τροφίμων της χώρας και, κατά συνέπεια, η ζωή του έθνους.

τη διάσωση των Γερμανών εργατών με μια μαζική και ολοκληρωμένη επίθεση κατά της ανεργίας.

Σε δεκατέσσερα χρόνια, τα κόμματα του Νοεμβρίου κατέστρεψαν τους Γερμανούς αγρότες. Σε δεκατέσσερα χρόνια δημιούργησαν ένα στρατό εκατομμυρίων ανέργων. Η Εθνική Κυβέρνηση θα υλοποιήσει το ακόλουθο σχέδιο με σιδηρά αποφασιστικότητα και επίμονη επιμονή. Μέσα σε τέσσερα χρόνια, οι Γερμανοί αγρότες πρέπει να σωθούν από την ένδεια. Μέσα σε τέσσερα χρόνια, η ανεργία πρέπει να ξεπεραστεί πλήρως...

(αποσπάσματα από το πρώτο ραδιοφωνικό διάγγελμα του Χίτλερ μετά την ανάληψη της εξουσίας το 1933)

Ενδεικτικοί ιστότοποι και βασική βιβλιογραφία

- Erich Rauchway, *The Great Depression and the New Deal: A Very Short Introduction*, Oxford University Press 2008.
- R.G. Grant. *Lives in Crisis. The Great Depression*, Barrons 2002.
- Lemo – Lebendiges Museum Online (Deutsches Historisches Museum)

<https://www.dhm.de/lemo/kapitel/weimarer-republik/industrie-und-wirtschaft/weltwirtschaftskrise>

Στα ελληνικά:

https://www.arch.uoa.gr/fileadmin/depts/arch.uoa.gr/www/uploads/ereuna/krisi_raptis.pdf (Κ. Ράπτης, *Η Οικονομική Κρίση 1929-1932 στην Κεντρική Ευρώπη* / Ηλεκτρονικά Πρακτικά συνεδρίου)

Βλ. επίσης τα Ηλεκτρονικά Πρακτικά του Συνεδρίου

ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

https://www.arch.uoa.gr/ekdoseis/praktika_synedrion/ermineyontas_tin_istoriki_empeiria_toy_fasismoy_sti_deyterobathmia_ekpaideysi